Valiokunnan lausunto PuVL 6/2025 vp– E 58/2025 vp

Puolustusvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission ehdotukset viidennestä Omnibus-paketista (puolustus) sekä puolustusalan Mini-Omnibusista

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Komission ehdotukset viidennestä Omnibus-paketista (puolustus) sekä puolustusalan Mini-Omnibusista (E 58/2025 vp): Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- EU-erityisasiantuntija Anna Kemppi, valtioneuvoston kanslia
- erityisasiantuntija Niklas Backlund, puolustusministeriö
- johtava asiantuntija Eija Laineenoja, työ- ja elinkeinoministeriö
- pääsihteeri Tuija Karanko, Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Puolustuksen valkoisen kirjan tavoitteiden mukaisesti komissio julkaisi 22.4.2025 asetusehdotuksen (COM(2025) 188 final) asetusten (EU) 2021/694, (EU) 2021/695, (EU) 2021/697, (EU) 2021/1153, (EU) 2023/1525 ja (EU) 2024/795 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse puolustukseen liittyvien investointien edistämisestä EU:n talousarviossa ReARM Europe -suunnitelman toteuttamiseksi (Mini-Omnibus) sekä 17.6.2025 viidennen Omnibus-paketin koskien puolustusalan sääntelyn yksinkertaistamista.

Omnibus-paketti sisältää asetusehdotuksen puolustusvalmiutta koskevien hankkeiden lupamenettelyjen nopeuttamisesta (COM(2025) 821 final); muutosehdotuksia viiteen asetukseen (COM(2025) 822 final); muutosehdotuksia kahteen puolustusalan direktiiviin (COM(2025) 823 final); muutosehdotuksia kahteen komission delegoituun asetukseen, C(2025) 3801 / 3 ja (C(2025) 3802 / 3); sekä tiedonannon kestävän rahoituksen viitekehyksen soveltamisesta puolustussektoriin, (C(2025) 3800 / 3).

Paketit liittyvät läheisesti yhteen ja täydentävät toisiaan. Näin ollen valtioneuvosto pitää kokonaiskuvan hahmottamisen ja eduskunnan vaikutusmahdollisuuksien turvaamisen kannalta tarkoituksenmukaisena käsitellä kaikkia paketteihin sisältyviä ehdotuksia yhdessä eduskuntakirjelmässä. Koska ehdotusten käsittelyn neuvoston työryhmissä arvioidaan etenevän nopeasti, saatetaan ehdotukset eduskunnan käsiteltäväksi ensivaiheessa tällä E-selvityksellä. Valtioneuvosto toimittaa asiasta eduskunnalle viipymättä perustuslain 96 §:n mukaisen samansisältöisen U-kirjelmän.

Valtioneuvoston kanta

Valtoineuvoston kantoja asiakokonaisuuteen esitellään E-kirjelmässä E 58/2025 vp.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

(1) Komissio linjasi syksyllä 2024, että puolustus on seuraavien viiden vuoden aikana sen keskeisimpiä prioriteetteja. Riittämättömät investoinnit ja varojen tehoton käyttö sotilaallisiin voimavaroihin ovat heikentäneet Euroopan puolustuksen teollista ja teknologista perustaa (EDTIB), kaventaneet tuotantokapasiteettia ja innovointipotentiaalia sekä hajauttaneet eurooppalaiset puolustusmarkkinat kansallisiin osiin.

(2) Tehokkaamman lähestymistavan määrittelemiseksi ja EU:n investointitarpeiden tunnistamiseksi Euroopan komissio ja korkea edustaja esittelivät maaliskuussa 2025 valkoisen kirjan Euroopan puolustusvalmiudesta vuoteen 2030 mennessä sekä ReArm Europe -suunnitelman. Valiokunta on arvioinut ReArm-suunnitelmaa kattavasti lausunnossaan PuVL 2/2025 vp.

(3) Komissio katsoo, että Euroopan puolustuksen vahvistaminen edellyttää unionin puolustusteknologisen ja teollisen perustan lujittamista. Tämä vaatii yhteisiä ja pitkäjänteisiä toimia sekä unionin että jäsenvaltioiden tasolla. Näillä toimilla tarjotaan unionin puolustusteollisuudelle ennustettavuutta, joka mahdollistaa uusien investointien tekemisen. Valkoisessa kirjassa tunnistettiin myös tarve hyödyntää EU:n siviilipuolen rahoitusohjelmia puolustuksen tukena sekä yksinkertaistaa alan sääntelyä.

(4) Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että EU-puolustuksen Omnibus-hanke on tärkeä osa edellä kuvattua kokonaisuutta. Sen tavoitteena on vahvistaa EU:n puolustuskykyä vähentämällä byrokratiaa sekä helpottamalla yhteisiä hankintoja, rahoitusta ja teollista yhteistyötä. Hankkeessa pyritään yhdistämään useita erillisiä aloitteita ja säädöksiä yhdeksi tehokkaammaksi kokonaisuudeksi.

(5) Omnibus-paketti sisältää asetusehdotuksen puolustusvalmiutta koskevien hankkeiden lupamenettelyjen nopeuttamisesta, muutosehdotuksia viiteen asetukseen, kahteen puolustusalan direktiiviin ja kahteen komission delegoituun asetukseen sekä tiedonannon kestävän rahoituksen viitekehyksen soveltamisesta puolustussektoriin.

Valiokunnan huomioita Suomen kantoihin

(6) Valiokunta pitää E-kirjelmässä kuvattuja Suomen kantoja perusteltuina ja painottaa erityisesti tarvetta vähentää pk-yritysten hallinnollista taakkaa rahoitusohjelmissa. Ilman tätä suomalaiset yritykset jäävät heikompaan asemaan eurooppalaisilla markkinoilla.

(7) Puolustustarvikkeiden EU-yhteismarkkinoiden osalta valiokunta toistaa aiemmin useasti esittämänsä huolen markkinoiden toimimattomuudesta sekä siitä, että suuret unionimaat harjoittavat kansallista puolustusteollisuutta suosivaa hankintapolitiikkaa sivuuttaen puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivien velvoitteet (ks. esim. PuVL 9/2024 vp, kpl 8). Valiokunta pitää hyvänä vuonna 2026 alkavaa työtä puolustus- ja turvallisuushankintadirektiviinin uudistuksesta. Direktiiviä uusittaessa on tärkeää puuttua niihin ilmeisiin epäkohtiin, jotka nyt estävät aidon kilpailun.

(8) Valiokunta tunnistaa, että koheesiorahoituksen joustavampi käyttö voi edistää alueiden kilpailukykyä ja työllisyyttä esimerkiksi sotilaallisen liikkuvuuden hankkeissa. Samalla valiokunta korostaa, että EU:n puolustusaloitteiden on tuettava Naton rakenteita eikä luotava päällekkäisiä järjestelyjä. Selkeä työnjako on välttämätön sekä resurssien tehokkaan käytön että kansallisten sitoumusten uskottavuuden turvaamiseksi.

(9) Valiokunta korostaa, että Suomen kannanmuodostusta on tehtävä tiiviissä ja jatkuvassa yhteistyössä suomalaisen puolustusteollisuuden kanssa. Valiokunta korostaa, että teollisuuden osallistuminen asian valmisteluun jo valmisteluvaiheessa vahvistaa päätöksenteon legitimiteettiä ja varmistaa kansallisten erityispiirteiden ja osaamisen huomioon ottamisen EU-tason ratkaisuissa. Ilman tiivistä vuoropuhelua puolustusteollisuuden kanssa EU-tason ratkaisuissa voivat jäädä huomioimatta Suomen maanpuolustuksen erityistarpeet ja maantieteelliset olosuhteet. Suomalaisella puolustusteollisuudella on erityisosaamista muun muassa kyberturvassa, avaruusjärjestelmissä sekä arktisissa olosuhteissa toimivissa ratkaisuissa. Puolustusteollisuuden tiivis yhteistyö valtioneuvoston kanssa takaa osaltaan, että nämä innovaatiot saadaan kytkettyä EU-hankkeisiin ja että Suomi vahvistaa asemaansa EU:n teknologiaedelläkävijänä.

(10) Valiokunta yhtyy asiantuntijakuulemisissa esitettyyn arvioon siitä, että eurooppalaisten yritysten kilpailu- ja innovointikyvyn kehittäminen tukee myös pitkän aikavälin huoltovarmuutta. Sotilaallinen huoltovarmuus on kiinteässä yhteydessä yleiseen huoltovarmuuteen, siviiliyhteiskunnan varautumiseen ja siviiliyhteiskunnasta saataviin resursseihin. Siviiliyhteiskunnan varautuminen on huomioitava sotilaallisen varautumisen mahdollistajana ja vastinparina.

(11) Komission käynnistämissä eri puolustushankkeissa yksi keskeinen päämäärä on saada aikaan yhteishankkeita. Valiokunta korostaa, että yhteishankinnat tulee tehdä tavalla, joka ei vääristä markkinoita. Hankkeissa on myös varmistettava, että Suomen puolustusteollisuuden pk-yrityksillä on aito mahdollisuus osallistua esimerkiksi isompien yhteenliittymien kautta hankintakilpailuihin.

(12) Valiokunta suhtautuu varauksella ehdotukseen siitä, että Euroopan puolustusrahaston (EDF) kautta rahoitettavien hankkeiden valinta tapahtuisi ilman kilpailua. Hankkeiden rahoittamisen ilman kilpailua tulisi jatkossakin tapahtua vain poikkeustapauksissa ja selkein perustein.

Valiokunta huomauttaa, että Suomi on tähän asti pärjännyt erittäin hyvin erilaisissa EDF-hankehauissa, mikä kertoo suomalaisen puolustusteollisuuden korkeasta osaamisesta. Esimerkiksi Patrian Famous-ajoneuvohanke sai 95 miljoonan euron EDF-tuen.

Yhteenveto

(13) Valiokunta katsoo, että EU:n puolustuksen Omnibus-hanke on johdonmukainen ja tarpeellinen osa komission pyrkimyksiä vahvistaa Euroopan puolustusteollista perustaa ja parantaa jäsenmaiden puolustusvalmiutta. Byrokratian keventäminen, rahoituksen joustavoittaminen ja yhteisten hankintojen helpottaminen ovat keskeisiä keinoja EU:n puolustuskyvyn vahvistamiseksi.

(14) Valiokunta pitää tärkeänä, että kaikissa EU:n puolustuskykyä kehittävissä hankkeissa - Omnibus-hanke mukaan lukien - otetaan aina huomioon tarve Ukrainan kanssa tehtävästä tiiviimmästä puolustusteollisesta yhteistyöstä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Puolustusvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 5.9.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Autto kok
varapuheenjohtaja Mikko Savola kesk
jäsen Otto Andersson r
jäsen Miko Bergbom ps
jäsen Timo Furuholm vas
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Tomi Immonen ps
jäsen Riitta Kaarisalo sd
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Jani Kokko sd
jäsen Jarno Limnell kok
jäsen Juha Mäenpää ps
jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Paula Werning sd
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan lausunto PuVL 6/2025 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola